पकेट क्षेत्रमा मकै उत्पादन तथा लागतको एक अध्ययनः झापा गाउँपालिका, झापा जिल्ला

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र संकाय, केन्द्रीय विभाग, अर्थशास्त्र शिक्षाविभाग
स्नातकोत्तर तह (एम.एड.), चौथो सेमेष्टरको आंशिक
आवश्यकता परिपूर्तिको लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता
कविता मणि त्रिपाठी
स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) चौथो सेमेष्टर
क्याम्पस दर्ता नं. : ३७
परीक्षाक्रमाङ्क : ७५२८२६०
त्रि.वि. दर्ता नं. : ७-१-२-४९८-२००८
भर्ना वर्ष : २०७५

शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग, अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौँ
२०८०

सिफारिस पत्र(RECOMMENDATION LETTER)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र संकाय अर्थशास्त्र केन्द्रीय विभाग स्नातकोत्तर तह एम.एड. चौथो सेमेस्टरको आंशिक पाठ्यभार पुरा गर्नका लागि**"पकेट क्षेत्रमा मकै उत्पादनतथालागतको एक अध्ययन : झापागाउँपालिका, झापाजिल्ला"**शीर्षकमा मेरो सल्लाह सुझाव र निर्देशनमाशोधकर्ता छात्रा श्री कविता मणि त्रिपाठीद्वारा तयार परिएको हो । उक्तशोधपत्र स्वीकृतिको लागिसिफरिस गर्दछु ।

....

सह.प्रा. विष्णु बहादुर लुईटेल

शोधनिर्देशक

शिक्षाशास्त्र केन्द्रीयविभाग

अर्थशास्त्र केन्द्रीयविभाग

कीर्तिपुर, काठ्माण्डौं

मिति :२०८०/०१/१५

स्वीकृति(APPROVAL LETTER)

त्रिभुवनविश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र संकाय अर्थशास्त्र केन्द्रीयविभाग स्नातकोत्तर तह एम.एड. चौथो सेमेस्टरको आंशिक पाठ्यभार पुरा गर्नका लागि**"पकेट क्षेत्रमा मकै उत्पादनतथालागतको एक अध्ययन : झापागाउँपालिका, झापाजिल्ला"**शीर्षकको शोधपत्र अर्थशास्त्रशिक्षा स्नातकोत्तर उपाधिकालागि स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्रमुल्याङ्कन समिति

विभागीयप्रमुख ....

सह.प्रा. विष्णु बहादुर लुईटेल

बाह्य सुपरिवेक्षक ....

प्रा.डा. नरेन्द्र कटुवाल

शोधनिर्देशक ....

सह.प्रा. विष्णु बहादुर लुईटेल

डि.आर.सि सदस्य ....

उप प्रा. पद्माकोइराला

मिति :२०८०/०१/२५

कृतज्ञता ज्ञापन (ACKNOWLEDGEMENT)

त्रिभुवनविश्वविद्यालयशिक्षाशास्त्र संकाय, अर्थशास्त्रशिक्षा केन्द्रीयविभाग, स्नातकोत्तर तह चौथो सेमेस्टरको आंशिकआवश्यकता परिपूर्तिको लागि**"पकेट क्षेत्रमा मकैको लागततथाउत्पादनको अध्ययन : झापागाउँपालिका, झापा"**शीर्षकको शोधपत्रतयार पारेको छु । शोधपत्रको लागिशोध प्रस्तावना, स्वीकृतिगरि महत्वपूर्ण अवसर प्रदान गर्नुहुने विभागकाविभागीयप्रमुख सह - प्रा. श्री विष्णु बहादुर लुईटेल ज्यू प्रतिहार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

सर्वप्रथम यो अध्ययनलाई सफलपार्नका लागि यस शोधपत्रको शीर्षक चयनदेखि लिएर यसको लेखनको लागि सहज रुपमाआफ्नो अमूल्य समय दिई निरन्तर रुपमा सल्लाह, सुझाव, प्रेरणा र उत्साहदिई कुशलमार्गनिर्देशनप्रदान गर्नुहुने आदरणीय गुरु तथाशोधनिर्देशक विभागियप्रमुख सह -प्रा. विष्णुबहादुर लुईटेल, साथै विभागका गुरुवर्गहरु प्रा.डा. विनयकुमार कुशियैत, प्रा.डा. सूर्य बहादुर थापा, उप.प्रा. मिनराजपौडेल, उप.प्रा पद्मा कोइराला, गुरु दामोदर अधिकारी ,कर्मचारी नारायण भट्टराई लगायत अर्थशास्त्रविभागका सम्पूर्ण गुरु प्रतिहार्दिक कृतज्ञता व्यक्तगर्दछु ।

यसशोधकार्यका साथै मेरो जीवनका हरेक क्षणमा प्रेरणा, हौसला, सुझाव र सल्लाहदिई विश्वविद्यालय सम्मको अध्ययन पूरा गर्न मलाई साथ सहयोग र आर्शिवादप्रदान गर्नुहुने पुजनियआमाबुबालगायत सम्पूर्ण आफन्तजनप्रतिआभार व्यक्तगर्दै यस शोधकार्यलाई पूर्णताप्रदान गर्ने क्रममा स्थलगतअध्ययनमाजाँदातथ्याङ्कहरु सङकलन गर्ने क्रममाआफूले भोगेका अनुभवहरु र यथार्थ विवरण दिई सहयोग गर्ने उत्तरदाताकृषकहरुलाई विशेष धन्यवाददिन चहान्छु । त्यस्तै अध्ययनकाक्रममा सहयोग गर्नुहुने यस झापागा.पा.काअध्यक्षश्री जयनारायण शाह, वडा ३ का अध्यक्षश्री सुभासलाल गणेशका साथै वडामा कार्यरत सम्पूर्ण कर्मचारीहरु प्रति सदा आभारी छु । साथै शोधपत्र लेखनकै क्रममाप्रत्यक्षतथाअप्रत्यक्ष रुपमा निरन्तर सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण मेरो आत्मीयमित्रहरु तथा यो शोधपत्रलाई कम्प्युटरमाविशेष सहयोग गर्नुहुने श्री रमेश महर्जन प्रतिआभार व्यक्तगर्दछु ।

मिति :२०८०/०१/१५ शोधकर्ता

कविता मणि त्रिपाठी

शोधसार (ABSTRACT)

प्रस्तुतअध्ययन"**पकेट क्षेत्रमा मकै उत्पादनतथालागतको एक अध्ययन : झापागाउँपालिका, झापाजिल्ला**"शीर्षकमागरिएको छ । य अध्ययनको साधारण उद्देश्य मकैको उत्पादन र लागतको अध्ययन गर्नु रहेको छ भने विशिष्ट उद्देश्य अन्तरगतअध्ययनमा समावेश भएको मकैको पकेटक्षेत्रको रपमा रहेको अध्ययन क्षेत्रमा मकैको वर्तमान स्थिती पत्तालगाउनु, मकैको उत्पादनतथालागतविश्लेषण गर्नु ; मकै खेतीका समस्याहरु र समाधानकाउपायहरु पत्तालगाउनु रहेका छन् ।

यस अध्ययनमामकैको उत्पादनको अवस्था कस्तो रहेको छ ?लागत र उत्पादनमा कस्तो सम्बन्ध छ ?उत्पादन र लागतको स्थिती कस्तो रहेको छ। मकैको उत्पादन वृद्धि गर्न कस्ता कस्ता प्रयास गर्न सकिन्छ भनीखोजीगरिएको छ ।

यस अध्ययनको उद्देश्य पूरा गर्न हेतु लक्षित समुह छलफल र अन्तरवार्ताको माध्यमद्वारा गुणात्मक तथा परिमाणात्क दुवै प्रकृतिको तथ्यांकलाई समावेश गरिएको छ । प्राप्ततथ्यांकलाई आवयकताअनुसार उपयुक्तशीर्षक तालिकाद्वारा विश्लेषण गरिएको छ । प्राथमिक स्रोतबाट तथ्यांक संकलन गर्न छुट्टछुट्टै प्रश्नावलीनिर्माण गरि सरोकारवाला र सम्बन्धितव्यक्तिहरुसँग प्रत्यक्षअन्तरवार्ता लिइएको थियो यसरी प्रत्यक्षअन्तरवार्ता र नमुना छनौटमा परेका कृषक घरपरिवारसँग छलफल निर्देशिकाको प्रयोग गर्दैप्राथमिकतथ्यांक संकलनगरिएको थियो । यस अध्ययनमानमुना छनौट गर्न समान सम्भावनायुक्तनमुना छनौट र उद्देश्यमुलकनमुना छनौट विधिबाट झापागाउँपालिका वडा नं. ३ माबसोबास गर्ने १६२० घरधुरी मध्ये मकै खेतीमालागेका ८५३ कृषक घरपरिवारमाचिठ्ठा विधिबाट १० प्रतिशतनमुना छनौट गरिएको थियो भने केहीनमुना कृषकहरुलाई उद्देश्यमुलकनमुना छनौट विधिबाट समावेश गरि तथ्यांक संकलनगरिएको थियो । यसरी नमुना छनौट गर्दा ९० कृषक घरपरिवारलाई यस अध्ययनमा समवेश गरिएको थियो । त्यस्तै यस अध्ययनकालागिद्वितीय स्रोतबाट तथ्यांक संकलन गर्न विभिन्न लेख, रचना, पुस्तक, प्रकाशितअप्रकाशितशोधहरु, अर्थमन्त्रालयद्वारा प्रकाशितआर्थिक सर्वेक्षणहरु, कृषिनीतितथाअनलाइनपोर्टल तथाआधिकारिक वेवसाइटको मद्दत लिइएको छ ।

अध्ययनक्षेत्रमा कृषकहरुले मकै खेतीआफ्नो तथाअर्को स्वामीत्वमा रहेको जग्गाको प्रयोग गरेको पाइएको छ । नमुना छनौटमा परेका ९० कृषक घरधुरीले जम्मा १८१.२ विगाहावा १२२.६७ हेक्टरमा मकै खेती गरेका थिएभने औषतजग्गाको आकार २.०१ विगाहा रहेको थियो । नमुना कृषकहरुले मकै उत्पादनकालागिलगानमाजग्गालिई खेती गर्ने गरेको र केहीले आफ्नै जग्गाको प्रयोग गरेको पाइन्छ । सिचांईका लागि सतहमुनिको पानीलाई विद्युतीयमोटर, पम्पसेट र डिप बोरिङ जस्ता माध्यमको प्रयोग गरेको पाइयो ।

झापागाउँपालिका वडा नं. ३ मानमुना छनौटमा परेका ९० कृषक घरधुरीको कुल स्थिर लागत रु. १७,९१,२०० र कुल परिवर्तनशीललागत रु. १,४८,०४०४० गरि जम्माकुललागत रु. १,६५,९५,२४० रहेको पाइयो । त्यस्तै औषतस्थिर लागत रु. १७६.५२ र औषत परिवर्तनशीललागत रु. १४५८.९३ गरि कुलऔषतलागत रु. १६३५.४५ रहेको पाइयो ।

नमुना छनौटमा परेकानमुना कृषकहरुले जम्मा १०१४७.२ क्वीन्टल अर्थात् १०१४.७ टन मकै उत्पादन गरेका थिए । प्रतिविगाहा ५६ क्वीन्टलका दरले प्रति घरपरिवार ११२.५६ क्वीन्टल मकै उत्पादनभएको थियो । मकै उत्पादनबाट प्रति क्वीन्टल रु. ३००० को दरले विक्रीगरि जम्मा रु. ३,०४,४१,७०० आम्दानीभएको थियो भने प्रतिविगाहा रु. १,६८,००० आम्दानीभएको र प्रतिघरधुरी रु. ३,३७,६८० आम्दानीभएको पाइयो ।

अध्ययनक्षेत्रमानमुना छनौटमा परेका कृषकहरुको मकै उत्पादनलागत र उत्पादनबाट प्राप्तआयलाई तुलनागर्दा कुल उत्पादनबाट रु. ३,०४,४१,६०० प्रतिविगाहा रु १,६८,००० र प्रति घरपरिवार रु. ३,३७,६८० आम्दानीप्राप्तभएको थियो । त्यस्तै कुलउत्पाखनलागत रु.१,६५,९५,२४० प्रतिविगाहाउत्पादनलागत रु. ९१५८५.२१, प्रतिघरपरिवार ंरु. १,८४,०८६.२७लागत रहेको पाइयो । उत्पादनलागत र उत्पादनआम्दानीलाई तुलनागरि हेर्दा कुलनाफा रु. १,३८,४६,३६० प्रतिविगाहानाफा रु.७६,४१४.७९ र प्रति घरपरिवार रु. १५३५९३.७३ नाफाभएको पाइयो । तुलनात्मक रुपमा हेर्दा लागतभन्दाआम्दानी बढी भएको पाइयो । मकै खेतीबाट प्राप्तनाफाउत्साहजनक रहेकोले मकैखेतीदिनानुदिनलोकप्रिय र आर्कषित खेतीको रुपमाविस्तार भएको पाइयो ।

अध्ययनक्षेत्रमा मकै खेतीमा देखिएकाप्रमुख समस्याहरुमा रोग र किराहरुको आक्रमण, सिचाईको अव्यवस्थित, कृषितालिमको अभाव, मलबीउतथाआधुनिकऔजार उपकरणको अभाव, बजार व्यवस्थापनको अभाव र कृषि योजनानीतिमा भ्रष्टाचार रहेको थियो । यसको समाधनकालागि कृषक, सरोकारवालाहरु, स्थानीयनिकाय, राज्य सरकार, कृषिनीतिनियमकर्ताहरुले समयमै ध्यानदिनुपर्ने देखिन्छ । कृषकहरुले संगठित भई साझा समस्याहरुको लागिअवाज उठाउनुपर्ने, आवश्यकताअनुसार कृषि सहभागितालाई वृद्धि गर्दै लैजानुपर्ने देखिनछ । त्यस्तै स्थानीयनिकायले कृषक र राज्य सरकार बिच पुलको कामगर्दै पारदर्शी रुपले सहयोग गर्नुपर्ने देखिन्छ । राज्य सरकार कृषिकानिर्वाहमुखीबाट व्यवसायीकरणतर्फ लैजानआवश्यकपहल गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

समग्रमा मकै खेतीलाई व्यवसायिक रुपमागर्दै लैजाने हो भने निकै फाइदाहुने देखिन्छ । लागतभन्दाउत्पादननिकै राम्रो र उत्साहजनक रहेको छ । यद्यपिमकैखेतीका समस्याहरुको समाधानगर्दै सिचाँई सुविधामाविस्तार, मल र बिउविजनको उपलब्धता सुनिश्चित, कृषि उपकरण र औजारको व्यवस्था, बजार व्यवस्थित गर्न सकेको खण्डमा मकै खेतीमालागतकमगरि उत्पादन वद्धि गर्न सकिने देखिन्छ ।

विषयसूची(TABLE OF CONTENTS)

सिफारिस पत्र(RECOMMENDATION LETTER) **i**

स्वीकृति(APPROVAL LETTER) **ii**

कृतज्ञता ज्ञापन (ACKNOWLEDGEMENT) **iii**

शोधसार (ABSTRACT) **iv**

विषयसूची(TABLE OF CONTENTS) **vii**

तालिका सूची(LIST OF TABLES) **xii**

चित्र सूची(LIST OF FIGURES) **xiii**

संक्षिप्तशब्दावली(ABBREVIATION) **xiv**

अध्याय एक)CHAPTER ONE)

परिचय)INTRODUCTION)

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि)Background of the Study) १

१.२समस्याको कथन(Statement of the Problem) ६

१.३अध्ययनको उद्देश्य(Objectives of the Study) ६

१.४अध्ययनकाप्रश्नहरू(Research Question) ७

१.५अध्ययनको महत्व(Significance of the Study) ७

१.६अध्ययनको परिसीमा(Delimitation of the Study) ८

१.७मुख्यशब्दावली(Key Words) ८

१.८ अध्ययनको संगठन(Organization of the Study) ९

अध्यायदुई(CHAPTER TWO)

सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन र कार्यात्मक ढाँचा(REVIEW OF RELATED LITERATURE AND FUNCTIONAL FRAMEWORK)

२.१ सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन(Review of Related Literature) १०

२.२ अनुसन्धानात्मक साहित्यको पुनरावलोकन(Review of the Research Literature) १४

२.३ अनुसन्धानअन्तर(Research Gap) २०

२.४ अवधारणात्मक ढाँचा(Conceptual Framework) २१

२.५ कार्यात्मक ढाँचा(Functional Framework) २१

अध्यायतीन(CHAPTER THREE)

अनुसन्धानविधि र प्रक्रियाहरू(RESEARCH METHODS AND PROCEDURES)

३.१ अनुसन्धान ढाँचा(Research Design) २२

३.२ तथ्याङ्कका स्रोतहरू(Source of Data) २२

३.२.१ प्राथमिक स्रोतहरू(Primary Source) २२

३.२.२ द्वितीय स्रोतहरू(Secondary Source) २३

३.३ जनसंख्याको नमुनाआकार र नमुना छनोटको रणनीति(Population, Sample Size and Sampling Strategy) २३

३.३.१ नमुनाको आकार(Size of Sample) २३

३.३.२ नमुना छनौट रणनीति(Sampling Selection Strategy) २३

३.३.३ जनसंख्या(Population) २३

३.४ अध्ययनक्षेत्रको परिचय(Introduction of Study Area) २४

३.५ तथ्याङ्क संकलनका साधनहरू(Tools of Data Collection) २४

३.५.१ प्रश्नावलीQuestionnaire) २४

३.५.२ अन्तर्वार्ता सूची(Interview List) २४

३.५.३ छलफल सूची(Discussion List) २४

३.६ तथ्याङ्क संकलनको प्रविधि(Techniques of Data Collection) २५

३.६.१ अन्तर्वार्ता(Interview) २५

३.६.२ लक्षित समुह छलफल(Focus Group Discussion) २५

३.७ तथ्याङ्क विश्लेषण प्रक्रिया(Data Analysis Procedures) २५

३.८ नीतिगतप्रावधान(Ethical Consideration) २५

अध्याय चार (CHAPTER FOUR)

तथ्यांकको प्रस्तुतिकरण र विश्लेषण (ANALYSIS AND INTERPRETATION OF DATA)

४.१ अध्ययनक्षेत्रको परिचय (Introduction of Study Area) २६

४.१.१ झापाजिल्लाको परिचय(Introduction of Jhapa District) २६

४.१.१.१ ऐतिहासिक पृष्ठभुमी (Historical Background) २७
४.१.१.२ भौगोलिकअवस्थिति(Geographical Situation) २७
४.१.१.३ जनसांख्यिकविवरण (Demographical Description) २८
४.१.१.४ हावापानीको अवस्था(Climate Situation) २८
४.१.१.५ सामाजिकतथाआर्थिक अवस्था(Social and EconomicalSituation) २९
४.१.२ झापागाउँपालिकाको परिचय(Introduction of Jhapa Rural Municipality) २९
४.१.२.१ भौगोलिकअवस्था(Geographical Situation) ३०
४.१.२.२ जनसाख्यिंकविवरण (Demographical Description) ३१
४.१.२.३ झापागाउँपालिकाको सामाजिकअवस्था(Social Status of Jhapa Rural Municipality) ३२
४.१.२.४ जातिगतविवरण (Caste Description) ३३
४.१.२.५ हावापानीको अवस्था ३४
४.१.२.६ झापागाउँपालिकाको शैक्षिकविवरण ३५
४.१.२.७ आर्थिक अवस्था(Economic Situation) ३६
४.२ कृषिकार्यमाउपयोग जग्गाजमिनको विवरण ३७
४.३ कृषिउत्पादन सम्बन्धीविवरण ३७
४.४ सिंचाई सुविधाको विवरण (Description of Irrigation Facilities) ३९
४.५ नामुना छनौटमा परेका कृषकहरुको पारिवारिक विवरण ४०
४.६ नमुना छनौटमा परेका कृषकको जग्गाविवरण (Land Description of Farmer) ४०
४.७ मकै खेतीको वर्तमानअवस्था(Present Situation of Maize Cultivation) ४१
४.७.१ भुमिको चयन र तयारी (Preparation and Selection of Field) ४२
४.७.२ रोपाई र बीउबीजन ४२
४.७.३ बीउको किसिम(Types of Seed) ४४
४.७.४ मलको प्रयोग(Use of Fertilizer) ४५

४.७.५ मकैमालाग्ने रेगहरु र उपायहरु ४५

४.७.६ सिंचाइको सुविधा(Faciliteis of Irrigation) ४६

४.७.७ ज्यालाविवरण (Wages Description) ४७

४.७.८ ट्र्याक्टर ज्याला(Wages of Tractor) ४७

४.८ मकै खतीको लागत(Cose of Maize Farming) ४८

४.८.१ मकै खेतीको स्थिर लागत(Fixed Cost of Maize Farming) ४८

४.८.१.१ लगान(Rent) ४८

४.८.१.२ कर (Tax) ४९

४.८.२ मकै खेतीको कुल परिवर्तनशीललागत(Total Variable Cost of Maize Farming) ५०

४.८.३ मकै खेतीको कुललागत(Total Cose of the Maize Farming) ५१

४.९ मकै (Maize) ५२

४.९.१ मकै खेतीको कुलउत्पादन(Total Production of Maize Farming) ५३

४.९.२ मकै खेतीको औषतलागत(Aberage Cost of Maize Farming) ५४

४.९.३ मकै खेतीको नाफा(Profit of Maize Farming) ५५

४.९.४ मकै उत्पादनलागत र उत्पादनविचको तुलना (Comparison between Maize's Cost and Production) ५६

४.९.५ मकै खेतीको लागतकम र उत्पादन वृद्धि गर्ने उपायहरु (Measures to Decrease Cost and Increase Productin of Maize Farming) ५८

४.९.५.१ लागतकमगर्ने उपायहरु (Means to Decrease Cost) ५८

४.९.५.२ उत्पादनवृद्धि गर्ने उपायहरु (Mans to Increase Production) ५८

४.९.६ मकै खेतीमा देखिएका समस्याहरु (Problems of Maize Production) ५९

४.९.७ समस्या समाधानकाउपायहरु (Measures to Solve Problems) ६१

अध्यायपाँच(CHAPTER FIVE)

सारांश, निश्कर्ष र सुझावहरु (SUMMARY CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

५.१ सारांश(Summary) ६२

५.२ निश्कर्ष (Conclusion) ६९

५.३ सुझावहरु (Recommendations) ७१

५.३.१ नीतिगत सुझावहरु (Policy Related Recommendations) ७२

५.३.२ प्रयोगात्मक क्षेत्रसँग सम्बन्धित सुझावहरु (Practice Related Recommendations) ७३

५.३.३ आगामी अनुसन्धान सम्बनधी सुझावहरु (Further Research Related Recommendations) ७३

सन्दर्भ सूची(References)

अनुसूचीहरु(Appendices)

तालिका सूची(LIST OF TABLES)

तालिका नं.	शीर्षक	पृष्ठ
तालिका ४.१ :	झापागाउँपालिकाको जनसांख्यिकविवरण	३१
तालिका ४.२ :	झापागाउँपालिकाको धर्मगतविवरण	३२
तालिका ४.३ :	झापागाउँपालिकाको जातिगतविवरण	३४
तालिका ४.४ :	झापागाउँपालिकाको शैक्षिकविवरण	३५
तालिका ४.५ :	झापागाउँपालिकाको पेशागतविवरण	३६
तालिका ४.६ :	कृषिकार्यमाउपयोग भएको जग्गा	३७
तालिका ४.७:	झापागाउँपालिकाको कृषिउत्पादनविवरण	३८
तालिका ४.८ :	प्रमुखखाद्यवालीको विवरण	३८
तालिका ४.९ :	सिचांई सुविधाको विवरण	३९
तालका ४.१० :	नमुना छनौटमा परेका कृषकहरुको पारिवारिक संरचना	४०
तालिका ४.११ :	नमुना छनौटमा परेका कृषकको कुलजग्गाविवरण	४१
तालिका ४.१२ :	मकैको रोपाईमाबीउलाइन दुरीको विवरण	४२
तालिका ४.१३ :	मकैको बीउउपचारको विवरण	४३
तालिका ४.१४ :	मकैको बीउको जातहरुको विवरण	४४
तालिका ४.१५ :	मकैमाप्रयोग हुने मलको विवरण	४५
तालिका ४.१६ :	अध्ययनक्षत्रमासिचांई सुविधाको विवरण	४६
तालिका ४.१७ :	कुल स्थिर लागतको विवरण	४९
तालिका ४.१८ :	कुल परिवर्तनशीललागतको विवरण	५०
तालिका ४.१९ :	मकै खेती कृषकको कुल लगत विवरण (रु. मा)	५१
तालिका ४.२० :	मकैखेती कृषकको मकै उत्पादन परिमाण (क्वीन्टलमा)	५२
तालिका ४.२१ :	मकै उत्पादनको विवरण	५३
तालिका ४.२२ :	मकै खेतीको कुलउत्पादन	५४
तालिका ४.२३ :	मकै खेतीको औषतलागत	५४
तालिका ४.२४ :	मकै खेतीको कुलनाफा	५५
तलिका ४.२५ :	मकै उत्पादन, लागतबिचको तुलनात्मकविवरण	५७

चित्र सूची(LIST OF FIGURES)

चित्र नं. शीर्षक पृष्ठ

चित्र ४.१ : झापागाउँपालिकाको जनसांख्यिकविवरण ३२

चित्र ४.२ : झापागाउँपालिकाको धर्मगतविवरण ३३

संक्षिप्तशब्दावली(ABBREVIATION)

आ.व.	:	आर्थिक वर्ष
क्र.सं.	:	क्रम संख्या
नं.	:	नम्बर
गा.वि.स.	:	गाउँविकास समीति
रु.	:	रुपैया
के.जी.	:	किलौ ग्राम
कि.मी.	:	किलो मिटर
जि.वि.स.	:	जिल्लाविकास समीति
से.मी.	:	सेन्टी मिटर